

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

. . . dvakrat . . . 12 "

. . . trikrat . . . 10 "

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišтво Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 6. oktobra 1916.

Državna šola.

Slovenskemu učiteljstvu v informacijo.

Praga, 10. septembra 1916.

Sedanja doba se nam ne zdi ravno najpripravnejša za pogrevanje starih, že davno vsestransko predelanih vprašanj, kakor je ravno vprašanje podražavljenja narodne šole. Tudi bi moralo biti samo ob sebi jasno, da se tak problem, katerega rešitev se vendar ne tiče samo enega stanu, ampak vse družbe, ne sme obravnavati v času, ko razmere ne dovoljujejo, da bi pretresali to vprašanje tudi tisti faktorji, ki zastopajo političsko javnost in slednjič, ko nalaga sedanja situacija tudi stanovskemu tisku gotovo rezervo v izražanju mnenja, tako da o stvari ne moremo govoriti vsestransko, kakor bi to zahtevala njena resnost, važnost in kompliciranost.

Mi se torej ne bi pečali s tem vprašanjem, da ga niso napravile aktualnega izjave nemškega učiteljskega tiska, poročila nemških dnevnikov in slednjič tudi opombe naših političskih časopisov, ki so se obračali naravnost na češko učiteljstvo, da zvedo njegovo mnenje v tej stvari.

V kolikor gre v tej zadevi za spoznanje mnenj in želj češkega učiteljstva, ne bi bilo treba slednjič našim listom šele čakati, kako se izjavi napram novim izjavam nemškega učiteljstva češko učiteljstvo; zakaj naša velika zborovanja, ki so obravnavala šolsko-politiška vprašanja, in naše strokovno časopisje ni pustilo nikogar v dvomu, na kakšnem stališču se nahaja češko učiteljstvo glede podražavljenja narodnih šol.^a

^a) Češko učiteljstvo je proti podražavljenju narodnega šolstva. Glej naš članek „Kaj bo z ljudsko šolo“ v 14. let. štev. I. Uredn.

Če torej tukaj dajemo vprašanju državne šole nekaj prostora, storimo to predvsem zato, da bi svoje vrste informirali o nazorih in iniciativah, izraženih v nemškem strokovnem tisku. Predvsem je treba vedeti, da je skrb za ustanovitev narodne avtonomije v šolstvu pravi in najmočnejši vzrok, zakaj ravno sedaj prav živahno obravnavajo vprašanje državne šole v nemškem strokovnem časopisju. Zdi se, da je samo ob sebi umevno, da ne bo mogla prerajena Avstrija po končani vojni biti še naprej obtežena z neprestanimi razpori in notranjimi boji, kakor je bilo pred vojno, ko je bila predvsem šola predmet narodnostnega boja.

Rešilen izhod iz tega neprijetnega položaja se opaža sedaj v šolski narodni avtonomiji, tako da bi si vsak narod uredil in plačal svoje šole sam, s čemer bi bilo pereče vprašanje manjšinskih šol slednjič pokopano.

S tem bi nastale seveda popolnoma nove razmere, tudi kar se tiče kritja osebnih stroškov, kar bi se močno dotikalo našega stanu, ki je vedno že od ustanovitve narodne šole nezadostno honoriran, zato ker oni faktorji, ki so bili za poredoma poklicani, da bi pokrivali učiteljski zaslužek — t. j. občina, okraj in dežela — niso bili in še sedaj niso za to, da bi pošteno izvršili svojo nalogo napram učiteljstvu.

S tem, da se uresniči narodna avtonomija v šolstvu — tako menijo na nemški strani — bi prišlo vprašanje definitivne uredbe učiteljskih plač, v obsegu štirih najnižjih razredov državnega uradništva proponirane, v nov tir.

Če se poveri vzdrževanje narodnih šol posameznim narodnostim, se izogne baje država, kakor navaja vestnik nemškega učiteljstva na Češkem, dolžnosti vzdrževati šole, in učitelje teh dežel, ki so dajale učiteljem nezadostne nagrade, bodo zopet lahko začeli svoje trdo delo za izboljšanje gnotnega položaja in bodo terjali narodnosti, dokler se jim ne posreči spraviti jih v prave zveze, naj da učiteljstvu plačo po vzorcu štirih najnižjih uradniških razredov.

Razume se, da je nemškemu učiteljstvu temeljni argument za državno šolo vprašanje plač. Idejni nagibi, kakor je enotna državna misel, enotna vzgoja in

podobno, stopajo očividno v ozadje, čeprav bi bili še tako živo poudarjeni. Drugače pa so se zdeli ti nagibi nekako dopolnilni.

Niti v nemški učiteljski javnosti ni v vprašanju narodne državne šole enotnosti v naziranju. Nižjeavstrijsko deželno učiteljsko društvo, Zveza moravskega nemškega učiteljstva in društvo „Svobodna šola“ (Freie Schule) na Dunaju stojijo v vrsti onih, ki želijo, da bi se po vojni ustanovila šola na narodnem principu in ki ne priporočajo, da bi bila ljudska šola podražavljena.

Društvo „Freie Schule“ pravi v svojem propagačnem spisu »Obnovitev avstrijske vzgoje in avstrijskega šolstva« izrečno, da bi imela nadzorstvo nad šolami samo država, vendar pa pristavlja, da morajo vzdrževati šole narodnosti s šolsko samoupravo.

Bolj jasno in odklanjajoče se ozira na misel podražavljenja ljudske šole Nižjeavstrijsko deželno učiteljsko društvo. Nalogo države glede narodnega šolstva vidi deloma v tem, da država ustanavlja splošna temeljna načela za ustanovitev in uredbo šolstva, deloma pa v tem, da država skrbi, da bi se ta načela, ki jih je ona dala, tudi povsod enako udeleževala.

Država mora torej najprej po imenju omenjenega društva skrbeti, da bi se državni zakon res povsod izpolnjeval in da bi bila posebna izjemna stališča posameznih dežel odstranjena.

Dolžnost države je tudi, da ustanovi splošne obvezne minimalne zahteve, kar se tiče šolskega poslopja, zdravstvenih naprav, učiteljske izobrazbe, odmere snovi in učnega načrta in slednjič mora država tudi s prisilno močjo zavarovati, da bi bile omenjene, v najmanjši meri določene zahteve zagotovljene.

V kolikor gre za lastno vprašanje državne šole, izjavlja društvo dobesedno: »Podražavljenje šole v tem smislu, da bi prevzela država vsa šolska bremena in nastavljanje učiteljev nase, ni sedaj času primerno. Priznava pa, da je želeli, da bi se šolski stroški prenesli na gospodarsko močnejše manjše enote, nego so občine in dežela.

To so avtonomni narodi, katerih zastopništvo, izvoljeno na svobodnih volitvah, naj prevzame skrb za šolo kot za najdražje narodno posest in ravno tako za pravno stanje učitelja. Društvo sploh priporoča, da bi učiteljstvo v korist šole in države delovalo za prerojenje avstrijske države v tej smeri, da bi bila ustanovljena narodna avtonomija. Čisto jasno nastopa proti podražavljenju narodne šole tudi moravska Zveza nemških učiteljev. Navaja proti državni šoli te-le vzroke: Bati se je, da ne bo imela država po vojni pri roki toliko prostih finančnih sredstev, da bi lahko dala za šolo toliko, kolikor bi bilo želeli. Očividno je, da se bo država po vojni izkušnji brigala za povišanje šolstva predvsem v onih deželah, kjer je bila narodna šola na najnižji stopnji razvoja. Nasproti temu pa bi običajno razvito šolstvo bolj naprednih narodov na doslej doseženi stopnji, če ne bi šlo še nazaj. Tudi ni upanja, da bi mogla država učiteljstvu, ako bi ga vze-la pod lastno upravo, odmeriti plačo po zadnjih štirih uradniških razredih, da, še bati se je, da bi odpravila učitelja s plačo, ki ne bi niti dosegala višine dosedanje plače v nekaterih, za učiteljstvo posebno prijaznih deželah.

Poleg vsega tega je nevarnost, da bi bilo učiteljstvo s podražavljenjem šole omejeno v svoji dosedanji svobodi, v kolikor gre tu za izvrševanje državljskih pravic in v boju za šolske in državne koristi.

Iz vseh teh razlogov vidi moravsko društvo nemškega učiteljstva edino možnost nadaljnega šolskega napredka v ustanovitvi narodne šole, če namreč posamezni narodi prevzamejo svoje šole v svoje samostojne uprave. Pri tem se ni treba bati, da bi bila ogrožena enotnost šolske organizacije, če se bo skrbelo za to, da bi se vsa narodna debla vse države ravnala po enem in splošnem temeljnem šolskem zakonu, v kolikor gre tu za ureditev in vzdrževanje šol, za učiteljsko plačo in za državno nadzorstvo nad šolami.

Treba je tudi omeniti, da bi tudi država prispevala narodnostim z gotovimi deleži pri narodnem šolstvu. Seveda bi se pri tem vsaki narodnosti pustilo, da si lahko svoje šolstvo uredi bolj prikladno,

LISTEK

Rudolf Krpač.

Iz Smartna pri Slov. gradu pišejo o pokojnem tovarišu Rudolfu Krpaču:

Oj, težka pot; oj tožna pot, ko od srca srce se loči!... Tako smo se ločili za vedno dne 30. avgusta t. l. od dragega nam Rudolfa Krpača, učitelja na Zidanem mostu. — Spominjam se dijaških let in živo mi stopa pred oči naš Rudl kot voditelj slovenskih svojih tovarišev-sošolcev. Bodril nas je že tedaj k narodnemu delu in nas vzpodbujal z dobrom zgledom k učenju. Pa že v I. letniku se ga je lotila bolezen, in zapustil nas je za nekaj časa ter šel iskat zdravja v zdravilišče Hörgas pri Gradcu. Kako veselje se vladalo po razredu, ko se je drugo leto vrnil — na videz popolnoma zdrav! Toda zopet je začel hujšati naš dobri Rudl. Dobival je večkrat dopust in se doma ob znožju Pohorja pripravljal

na zrelostni izpit, ki ga je v letu 1912 prebil z dobrim uspehom. Kot učitelj na Zidanem mostu je vedno bolj hiral in primoran je bil pustiti poučevanje ter se vrniti na svoj dom. Dasi je prihajal bolezen vedno hujša, vendar je še upal, da okrevi. V sredi teh upov ga je rešila smrt groznih muk in nam vzela blagega tovariša. — Kako je bil priljubljen, je pokazal njegov pogreb. Med udeleženci si videl mnogo tovarišev iz slovenjegraškega okraja z okrajnim šolskim nadzornikom Schechlom na čelu ter več zastopnikov šoštarjskega, laškega in brežiškega okraja. Pogreb je vodil prof. Vreže iz Maribora, ki je bil njegov veroučitelj in razrednik na učiteljski. Poslovil se je od pokojnega našega tovariša v lepih besedah, ob katerih je bilo rosno marsikatero oko. Pred hišo žalosti in ob grobu je zapel zbor župnika Ocvirka po eno žalostinko, ki sta na navzočje vplivali jako tolažilno, češ: Spremijamo Te v kraj, kjer ni trpljenja... Zapustil si nas, dragi Rudl, težko te bomo pogrešali! Živel pa boš v naših spominih. Počivaj mirno, dragi tovariš!